
**NÁSTROJ PODPORUJÍCÍ ŘÍZENÍ PŘESHraniČNÍCH PROJEKTŮ NA POLSKO-
ČESKÉM POHRANIČÍ V EUROREGIONU ŚLĄSK CIESZYŃSKI-TĚŠÍNSKÉ SLEZSKO –
VÝTAH Z PUBLIKACI POD NÁZVEM
„NARZĘDZIE WSPOMAGAJĄCE ZARZĄDZANIE PROJEKTAMI
TRANSGRANICZNYMI NA POGRANICZU POLSKO-CZESKIM W EUROREGIONIE
ŚLĄSK CIESZYŃSKI -TĚŠÍNSKÉ SLEZSKO”/
TOOLKIT FOR CROSS-BORDER PROJECT MANAGEMENT IN THE POLISH-CZECH
BORDERLAND IN THE CIESZYN SILESIA EUROREGION**

© Copyright by Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”, Institut EuroSchola

Autoři:

Marek Olszewski / Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Bogdan Kasperek / Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Agnieszka Olszewska / Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Hynek Böhm / Institut EuroSchola

Dorota Madziová / Institut EuroSchola

Vývoj je chráněn autorským zákonem. Obsah nesmí být kopírován žádným způsobem zpracován, distribuován nebo použit bez písemného souhlasu obou vlastníků autorských práv.

Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza”

Rynek 18, 43-400 Cieszyn

Rzeczpospolita Polska

tel.: (+48) 33 857 87 20; fax: (+48) 33 857 87 21

www.olza.pl; e-mail: biuro@olza.pl

Institut EuroSchola, o.s.

nám. Svobody 527, 739 61 Třinec

Republika Czeska

tel.: (+420) 558 996 331-4

www.euroschola.cz; institut@euroschola.cz

Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské komise, tato publikace vznikla jako výsledek projektu realizovaného s finanční podporou Evropské komise v rámci "Programu celoživotního učení". Tato publikace vyjadřuje pouze názory autora. Evropská komise ani Národní agentura nenesou odpovědnost za obsah nebo za použití informací v tomto textu.

Úvod

Ačkoli řízení projektů obecně zahrnuje využití znalostí, dovedností a technik, které splňují potřeby a očekávání jejich účastníků, v případě akcí prováděných přeshraničně nejsou vždy dostatečné, aby bylo možno efektivně plánovat a realizovat tento typ projektu. Kromě základních dovedností v oblasti projektového řízení je také nutné používat principy interkulturního managementu, aby se lidé z různých kultur mohli stejným způsobem pochopit.

Právě pro okruh lidí profesionálně zapojených do realizace projektů byl připraven nástroj pro správu přeshraničních projektů na české-polské hranici v Euroregionu Těšínské Slezsko. Obsahuje teoretický základ metodiky projektového řízení, pokud jde o přeshraniční rozměr, může být použit v mnoha oblastech spolupráce. Přímo odkazuje na dokument připravený Euro-Institutem v Kehlu / Štrasburku.

Publikace je výsledkem projektu PAT TEIN (Profesionalizace aktérů přeshraniční spolupráce) - Úprava vybraných nástrojů v rámci přeshraniční sítě Euro-Institutů), který je realizován s podporou programu Leonardo da Vinci partnerstvím 8 institucí zastupujících evropských příhraničních oblastí.

Definice přeshraničního projektu

Z hlediska činnosti organizace je projekt něčím, co se liší od svých běžných činností. Tento proces je plánován a řízen, což vede k pozitivním výsledkům a vytváří novou kvalitu.

Definování projektu je interpretováno jako soubor různých typů procesů, které zahrnují, mimo jiné: vývoj přípravného řízení projektu, vyhodnocení možnosti konceptu projektu, původní odhad nákladů, předběžný harmonogram, specifikace parametrů kvality / výkonu, příprava cílů a úvodního popisu projektu na základě přípravných kroků projektu.

Z hlediska vymezení přeshraničního projektu, který pak bude realizován na polsko-českém pomezí - Euroregion Těšínské Slezsko, je zapotřebí vzít v úvahu celou řadu dalších aspektů, které, na rozdíl od výše uvedených prvků jsou důležité. v této fázi řízení projektu. Ty mohou zahrnovat i faktory typu zeměpisné prostředí, demografie, ekonomické vztahy, historie, politický a právní systém, otázky místních samospráv a překážek, které existují v přeshraniční spolupráci. Další část se zabývá každým z těchto prvků, a uvádí je do kontextu polsko-české hranice a specifik Euroregionu Těšínské Slezsko. Tyto problémy lze spatřovat v různých dimenzích: všeobecné nebo specifické; národní, regionální, místní nebo přeshraniční. Je také třeba připomenout, že v případě definice přeshraničních projektů je nutné uplatnit průřezový přístup, kdy se jednotlivé složky analyzují společně (vzhledem k jejich vztahu, prolínání).

Všeobecné informace ohledně Polska a České republiky

Všeobecné informace

Polsko se nachází ve střední Evropě. Celková rozloha země činí 312.679 km² a pokrývá rozlohu (včetně vnitrozemských vod) - 311 888 km² a části vnitřních vod - 791 km².

Polsko hraničí s Ruskem (délka hranice na km 210), s Litvou (délka hranice na km 104), s Běloruskem (délka hranice na km 418), s Ukrajinou (délka hranice v km 535), se Slovenskem (délka hranic v km 541), Českou republikou (délka hranic v km 796) a Německem (délka hranice v km: 467). Pobřeží je dlouhé 770 km.

Česká republika (Česká republika), stejně jako Polsko, leží ve střední Evropě. Celková rozloha země schválené činí 78.866 km². Česká republika má tyto sousedy: Slovensko (délka hranice 265 v km), Rakousko (délka hranice v km 466), Německo (délka hranice v km 810) a Polsko (délka hranice v km: 796).

Polské geografické prostředí a Česká republika

Polsko je zemí s velmi nízkou nadmořskou výškou - 54,4% plochy je níže než 150 m (včetně 0,2% pod úrovní moře – nížiny Żuławy), a 36,9% území má výšku 150-300 m nm.); výšky (300 až 500 m) zaujímají 5,6%, průměr (500-1000 m) - 2,9%, a vysoké hory (nad 1000 m), pouze 0,2% země. Průměrná nadmořská výška je jen 173 m.

Česká republika má významnou výhodu oblastí s průměrnou nadmořskou výškou 300 až 800 metry nad mořem, které tvoří 72% země. Oblasti vyšší nežlie než 800 metrů nad mořem představují 4% a 24% jsou nížiny pod 300 m.n.v.

Polsko se nachází v mírném klimatu. V důsledku styku vzduchových hmot oceánského a kontinentálního masivu je charakteristická proměnlivost počasí a výskyt šesti sezón. Dlouhodobý průměr srážek pro POlsko je cca. 600 mm. Počet dní se sněhovými srážkami činínížinách 30-70, více než 100 dnů v horách. Česká republika se nachází v mírném podnebném pásu, byl, převážně pod vlivem příchozích vzduchových masivů z Atlantiku. Jižní část Českomoravské vrchoviny a jih země jsou se pod vlivem kontinentálního tropického vzduchu. Průměrné teploty vzduchu v lednu sahají od 0 ° C do -6 ° C C (kroměoblast hor), a v červenci od 16 ° C do 20 ° C. Průměrné roční srážky se pohybují v rozmezí 500 - 700 mm.

Polský říční síť vede do spádové oblasti Baltského moře - 99,7% polských řek. Malé části (0,3%) patří k povodí Černého moře a Severního moře. Hlavní řeky jsou Visla (l. 1047 km), Odra (l. 854 km, z toho polských max 742 km), Warta (l. 808 km) a Narwa (448 km v rámci Polska).

Z hlediska vodních zdrojů Česká republika patří do tří úmoří: Severního moře (Labe), Baltu (přes Odru) a Černého moře (povodí Dunaje). Délka Labe v zemi je 370 km, zatímco délka Odry v České republice je 135 km. Morava o délce 246 km se nachází na území ČR, dolní tok řeky je za hranicí se Slovenskem.

V Polsku je 9300 jezer nad 1 ha, které zaujímají 1% země. Dominuje druh ledovcových jezer, největší z nich jsou Maui (113,8 km²) a Mamry (104,4 km²) a nejhlubší - Hancza (108,5 m). V oblasti země je cca. 50 umělých nádrží, hlavně v Sudetech, v Karpatech a Pomořanech.

V České republice je oproti Polsku málo přírodních jezer (největší je jezero Černé - 18,4 ha); jsou tam však četné rybníky a údolní umělé nádrže.

Vegetačně Polsko patří do středoevropské provincie listnatých a smíšených lesů. Flora je průměrně bohatá, protože má jen 2250 druhů cévnatých rostlin, 630 druhů mechů a lišejníků 1200.

Česká republika, stejně jako Polsko, patří do střední Evropy jakožto floristické provincie. K dispozici jsou zde smíšené lesy s převahou jehličnanů. Z listnatých stromů jsou to dub, habr, lípa, javor, buk; z jehličnanů - smrk, borovice, jedle.

Polská fauna patří k provincii Evropy. Skládá se mimo jiné z mála památek preglaciálního období, zástupci ledovcové fauny ale přišli hlavně z jihu. Na východě můžeme nalézt zástupce stepní fauny (gopher, křeček) a lesní zvěře (veverka, dormouse, jeleni, divoká prasata, bizon, medvěd a jelen). Polská fauna je velmi bohatá a zahrnuje 55 druhů

sladkovodních ryb, 17 druhů obojživelníků, 8 druhů plazů, 227 druhů ptáků a 90 druhů savců; oddělen je zde svět charakterický pro karpatské horské oblasti a Sudet. V České republice svět zvířat představuje celou řadu savců, jako jsou jelen, srnec, divokých prasat, krtci, z plazů jsou četné, mimo jiné, ještěrky, zmiije.

Populace a jazyk v Polsku a České republice

Polská populace má 38 512 000. občanů (k 31. březnu 2011). Hustota zalidnění je 122 obyvatel na km². Drtivá většina obyvatel (61,5%) žije v městských oblastech. Největší z nich je Varšava, která má 1 692.900. obyvatel (4,4% z celkového počtu obyvatel). Jiná hlavní města zahrnují Łódź (774 tis.), Krakov (757,4 tis.), Wrocław (636,3 tis.), Poznaň (570,8 tis.), Gdaňsk (459,1 tis.), Štětín (411,9 tis.), Bydgoszcz (368,2 tis.), Lublin (356 tis.), Katowice (319,9 tis.).

Muži tvoří 48,4% z polské společnosti, a ženy 51,6%. Průměrná délka života u mužů je 70,5 roků a u žen 78,9 roků. Polsko je homogenní země etnicky. Menšiny tvoří méně než 2% populace. Nejpočetnější jsou Němci, Romové, Ukrajinci a Bělorusové. V Polsku žijí rovněž Židé, Litevci, Slováci a další. Drtivá většina obyvatel jsou katolíci (cca. 90%). Oficiálním jazykem je polština.

Česká populace čítá 10 512 000 obyvatel (údaje ze dne 30. června 2012.). Hlavní město země - Prahu - obývá 1 241 000 lidí. Další z největších měst jsou z hlediska populace Brno (379 tis.), Ostrava (300 tis.), Plzeň (167 tis.), Liberec (102 tis.), Olomouc (100 tis.), Ústí nad Labem (94 tis.), České Budějovice (94 tis.), Hradec Králové (93 tis.) a Pardubice (90 tis.).

Ze všech občanů 90,4% představuje obyvatele české národnosti, 3,7% - moravské, 1,9% - slovenské, 0,5% - polské, 0,4% - německé, 0,2% - Vietnamci, 0,2% - Ukrajinci, 0,1% - Romové, 0,1% - Slezané, a 2,5% ostatní. Náboženské složení v České republice lze popsat takto: mezi ateisty se řadí 39,7%, římsko-katolické náboženství deklaruje 39,2%

obyvatel, protestanti tvoří 4,6%, Židé 3% populace, ostatní náboženství - 13,4%. Úředním jazykem je čeština.

Ekonomické vztahy mezi Polskou a Českou republikou

Podle obchodních údajů statistiků dosáhla úroveň česko-polského obchodu v roce 2013 nárůst o cca. 3% a dosáhl hodnoty více než 15,1 mld. Polské vývozy vzrostly o 4% a dosáhly více než 9,4 mld, zatímco dovoz byl nad úroveň roku 2012 a činil 5,7 mld. cca. Česká republika patří mezi nejvýznamnější hospodářských partnerů Polska, přičemž okupuje čtvrté místo v oblasti obchodu po Německu, Rusku a Číně. Česká republika byla třetí příjemce polských výrobků a obsadila sedmé místo v polských dovozů. Obchodní bilance činila 3,7 miliardy EUR.

V polském vývozu silně dominuje elektromechanické výrobky pro průmysl – cca 29%, hutní materiál - cca 20%, průmysl chemický- více než 14% a zemědělsko-potravinářský - téměř 13%. Hlavní položky v polském exportu do České republiky byly: Autodíly a příslušenství – cca 5,8%, přístroje pro telefonii nebo telegrafii a telekomunikační zařízení - 3,9%, elektřina - 3,7%, měděný drát - cca 3% nábytek, sedačky - více než 2,4%, ostatní tyče a pruty ze železa nebo nelegované oceli - více než 2,4%, spalovací motory pístové - 2,1%, a minerální oleje, spalovací motory zážehovými, uhlí, brikety, válcované a izolované dráty, kabely a televizní přijímače.

Z dovozu z České republiky byly nejdůležitější skupiny produktů: Elektromechanické výrobky pro průmysl - cca 34%, chemické výrobky - více než 18%, hutní výrobky - cca 17,0%, zemědělsko potravinářské - téměř 8% a minerální výrobky - více než 6%. Hlavní zboží dovážené z České republiky byly: automobily a jiná motorová vozidla - více než 9%, díly a příslušenství - více než 4%, cyklické - 2,6%, uhlí, brikety - 2,4%, stroje pro auta. zpracování dat - 1,9%, ploché válcované výrobky - více než 1,5%, a styrenu polymery,

toaletní papír, bavlna, pneumatiky, pneumatiky, organické povrchově aktivní látky a jiné přípravky, izolované dráty, odpad a šrot ze železa a oceli a nábytku.

Největší obchodní přebytek v bilanci mezi oběma zeměmi Polsku zajistily přebytky získané v rámci obchodu s výrobky z oceli, elektrické strojírenských výrobků, minerálních výrobků a zemědělsko-potravinářském, zatímco největší deficit byl – očekávatelně - v obchodu s motorovými vozidly a rostlinnými produkty.

Podle Polské národní banky narostly v roce 2012 polské přímé investice v České republice o cca 87 milionů EUR. Kumulovaná hodnota polské investice v České republice dne 31. prosince 2011 činila 1976100000 EUR. Největší polské investice pak byly: nákup Unipetrolu firmou PKN Orlen - cca 530,0 milionu, pořízení 100% podílu ve výrobě pryže chemické společnosti (nyní Synthos) cca 195 mil investiční společnosti Asseco, která převzala Českou společnost výpočetní techniky, "PVT". - cca 63 milionů, nákup České chemické společnosti SPOLANA v Neratovicích

Další investice jsou investovány v těchto odvětvích: Automobilový průmysl (VAB), v maloobchodě (LPP showroomů, TATUUM, CCC, Rylko, Alpinus, Sun obleky, Vox), informační technologie (Prokom Software) a jídlo - akvizice společnost Maspex Wolmark - největší výrobce džusů a nápojů na českém trhu a nákup výrobce čajů, společnosti Dukat.

České investice v Polsku v roce 2012 zaznamenaly zvýšení o 41.800.000. Z českých investic kumulovaná hodnota na konci roku 2012 činila cca 327.200.000, nejvýznamnější byly investice podniků: Česká energetická společnost ČEZ v energetickém sektoru, který v lednu 2006 koupil většinový podíl (75%), Power Skawina (od roku 2009. - 100%) a CHP Elcho (89%), kapitál skupiny České-slovenské Penta Investments as -. 130 milionů cca, společnost Tchas - 49800000, Kofola - Cca 20 milionů, firma Foma Bohemia. - Cca 12 milionů, společnost Model Obaly. - Cca 10 milionů, Delta pekárny - asi 8 milionů korun. Největším investorem v Polsku, společností ČEZ, je plánována výstavba nové pohonné jednotky plynové s kapacitou 430 MW v rámci elektrárny Skawina. Hodnota této investice

by znamenalo cca. 400000000 a jeho spuštění je plánováno na rok 2014. Podnik Radom metalurgie SA převzaly Třinec železářny, jedna ze tří největších oceláren v České republice, která expandovala také v Polsku. Společnost New World Resources (koupil důl Morcinek), začala výstavbu zahájila těžbu v místě zlikvidované Dębieńsko (NWR Karbonia). ”

České firmy mají zájem na zvyšování podílu v rámci obchodování Varšavské burzy cenných papírů, a to zejména jeho parkety NewConnect.

Politický systém v Polsku a České republice

V souladu s ústavou ze dne 2. dubna 1997 státní orgány v Polsku, jsou:

- S ohledem na zákonodárné - Sejm a Senát republiky,
- V oblasti výkonné moci - prezident Polska a Rady ministrů,
- V oblasti soudnictví - nezávislé soudy.

Sejm - dolní komora parlamentu - je volen na čtyřleté období ve všeobecných volbách, rovné, přímé a proporcionální. Skládá se z 460 poslanců. Podřízena Sejmu je Nejvyšší kontrolní komora – nejvyšší orgán státní kontroly. Mezi orgány Sejmu patří prezidia Sejmu, Rada seniorů a parlamentní výbory. Základní formou politické organizace poslanců v Sejmu jsou volby.

Senát - horní komora parlamentu, je volen na čtyři roky ve všeobecných volbách. Senát se skládá ze 100 senátorů. Určuje hlavní ústavní právo, i Sejm a Senát vytvářejí národního shromáždění.

Prezident je volen na pětileté období ve všeobecných volbách, na základě rovného a přímého hlasování a mohou být znovu zvoleni pouze jednou. On je nejvyšším představitelem státu, monitoruje dodržování ústavy, zajištění bezpečnosti státu. Prezident

jmenuje předsedu vlády (premiéra) a - na jeho žádost - ministry. Výkonným orgánem prezidenta je kancléřství.

Rada ministrů se skládá z předsedy (předseda vlády), který je jejím předsedou, místopředsedů vlády a ministrů. Vláda provádí domácí a zahraniční politiku státu. Úkolem vlády by měly zejména zajistit provádění právních předpisů, řízení veřejné správy, příprava rozpočtu a dohlíží na jeho výkon. Hlasování o důvěře pro vládu uděluje Sejm.

Česká republika je republika s parlamentním systémem demokracie stanoveného v zákoně ze dne 1. ledna 1993 (Zákon č. 1/1993 Sb.). Součástí dokumentu je seznam základních práv a svobod (listina základních práv a svobod, Zákon č. 2/1993 Sb.). Podle tohoto zákona je určeno, že státní orgány v České republice jsou:

- S ohledem na zákonodárné kompetence - Poslanecká sněmovna a Senát
- V oblasti výkonné moci - vláda a prezident.

Poslanecká sněmovna má 200 poslanců volených na čtyřleté období ve všeobecných volbách na základě poměrného zastoupení (prahová hodnota volby je 5%). Poslanecká sněmovna schvaluje zákony. Může také zrušit veto prezidenta nebo Senátu. Hlavními pravomocemi jsou schvalovat státní rozpočet a hlasování o důvěře členů vlády. Další kompetence náležející Poslanecké sněmovně jsou mimo jiné: volba veřejného ochránce práv nebo kandidáta na prezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu. Po schválení návrhu zákona v Poslanecké sněmovně je zapotřebí jej poslat do Senátu.

V Senátu sedí 81 senátorů, kteří jsou voleni v rámci dvoukolového většinového volebního systému. Funkční období je šest let. Volby do Senátu se konají každé dva roky a určují složení třetiny horní komory Parlamentu ČR. Senát může schválit návrh předloženou Poslaneckou sněmovnou a přímé zákona na kontrasignaci předsedy, ale také to může zákon vrátit do Poslanecké sněmovny k přepracování. V případě změn Senátu Poslanecká sněmovna zvolí nebo schválit zákon, přičemž vezme v úvahu připomínky

Senátu, může jej však také přehlasovat. Senát schvaluje volbu soudců Ústavního soudu (na žádost prezidenta).

Vláda se skládá z předsedy vlády (předseda vlády), místopředsedů vlády a ministrů. Vláda je odpovědná Poslanecké sněmovně, která hlasuje o vyslovení nedůvěry vládě. Rozhodné právo je vytvořeno v rámci legislativního procesu v Parlamentu - hlavně ve formě zákonů. Vláda má právo vydávat prováděcí předpisy k legislativě.

Prezident byl až do roku 2008 volen na pět let na společné schůzi obou komor Parlamentu. Nesmí vykonávat funkci déle než dvě po sobě jdoucí období. Prezident je vrchním velitelem ozbrojených sil. Představuje stát navenek, a jeden z nejdůležitějších nástrojů vládnutí je možnost vetovat zákony, s výjimkou ústavních zákonů. Od ledna 2013 je volen přímou volbou. Hlasovací práva pro jsou pro všechny občany České republiky, kteří jsou 18 let věku. Právo být volen má každý občan, který má právo volit a je starší 40 let. Kandidát na prezidentský úřad musí obdržet minimálně 50 000 podpisů občanů na podporu své kandidatury. Kandidát může být také navržen nejméně 20 poslanci nebo 10 senátory. Prezidentem je kandidát, který získá více než polovinu všech platných hlasů. V případě, že žádný z kandidátů nezíská potřebný počet hlasů, o dva týdny později se koná druhé kolo hlasování, který zahrnuje dva kandidáty s největším počtem hlasů v prvním kole. Ve druhém kole vyhraje kandidát, který obdrží více hlasů.

Místní vláda v Polsku a České republice - regionální a místní kontext

Místní vláda v Polsku

Místní vláda v Polsku má dlouhou historii a prošla mnoha vývojovými fázemi spolu s demokratizací polského státu. Místní vládní jednotky jsou k dispozici na všech třech úrovních územního členění státu (tabulka 1), tj lokální: 2478 obcí (včetně 307 měst, 580 městských a venkovských obcí a venkovských komunit v roce 1591), nepřímý 379 okresů (včetně 314 vlastníků půdy a 65 let obecní) a regionální úrovni: 16 provincií (ke dni 31.

prosine 2012). Poněkud samostatný druh místní správy tvoří hlavní město Varšava, jež se dále člení na 18 pomocných jednotek, tzv okresy. Místní orgány státní skteré právy na území hlavního města Varšavy, jsou voleny ve všeobecných volbách, které určují 60 členů zastupitelstva a prezidenta. Okresní úřady jsou: rada a představenstvo, zvolený spolu s volbami do zastupitelstva, v souladu s ustanoveními stanov.

Místní orgány státní správy na všech úrovních jsou vybaveny nástrojem přímé demokraci, kterým je místní referendum. Koncept je modelu z ústavy 1921, předpokládá existenci jednotlivce ve Společenství, okresu a kraje (s oddělením Varšavy)i. Po druhé světové válce systém místní samosprávy neustále vyvíjel, změnil místní orgány, jejich pravomoci a úkoly. Průlomem v historii polské místní vlády byla reforma 1975. kterým se zavádí dvoustupňový samosprávy - obec a stát, odstranění pre-existující okresy. Dalším krokem bylo zavedení místní správy pouze na komunální úrovni v roce 1990.

V roce 1998 došlo k výraznému mezníkem v historii polské místní samosprávy, parlament schválil návrh zákona, který umožňuje vytvoření kraje a provincie, který se také stal realitou dne 1. ledna 1999. V roce 2002byly proveden správní reform, Právní rámec pro místní vlády v Polsku je obsažen v těchto aktech:

Polská ústava ze dne 2. dubna 1997.;

- Zákon o místní vládě ze dne 8. března 1990,.
- Zákon o hospodaření obcí ze dne 20. prosince 1996;.
- Zákon o krajské vládě ze dne 5. června 1998.;
- Zákon o regionální vládě dne 5. června 1998;.
- Zákon o zavedení třístupňové členění státu ode dne 24. července 1998.;
- Zákon o veřejných financí ze dne 28. listopadu, 1998.
- Zákon o místní referendum ze dne 15. září 2000;.
- Zákon o přímé volbě starosty, primátora a předseda města od 20. června 2002.;
- Zákon o příjmech územních samosprávných celků od 13. listopadu 2003.

Tabulka 1. Orgány místní samosprávy v Polsku.

| Gmina/Obec | | |
|--------------------|--|---|
| Název orgánu | rada | Wójt/burmistrz/prezydent |
| Způsob volby | tajné, rovné, všeobecné, přímé | tajné, rovné, všeobecné, přímé |
| Počet | 15-45 zastupitelů, dle velikosti obce | 1 + od 1 do 4 zástupců |
| Volební období | 4 roky | 4 roky |
| Kompetence | Rozhodovací pravomoc a kontrolu, jmenovat výbory pro plnění specifických úkolů (včetně povinného kontrolního výboru), schvaluje rozpočet obce a vzít v úvahu zprávy o plnění rozpočtu, a rozhoduje o udělení či neudělení absolutoria smlouvy, přijímá ekonomické programy | řídí aktuální záležitosti obce, vydává správní rozhodnutí, reprezentuje obec navenek, starosta / Prezident může jmenovat 1-4 zástupce v závislosti na počtu obyvatel v obci |
| Okres | | |
| Název orgánu | Rada | Rada, v čele starosta |
| Způsob volby | Přímé, rovné, všeobecné, tajné | Vybírá rada powiatu |
| Počet | 15-29 | 3-5 |
| Volební období | 4 roky | 4 roky |
| Kompetence | Legislativní a kontrolní orgán | Výkonný orgán |
| Województwo | | |
| Název orgánu | Sejmik | Rada v čele s maršálkem |
| Způsob volby | Přímé, rovné, všeobecné, tajné | vybírá sejmik województwa |
| Počet | Od 30 + 3 na každé další zahájené 500 tis. obyvatel od 2 mil. obyvatel výše | 5 (marszałek, wicemarszałek či 2 a další členové rady) |

| | | |
|----------------|--------------------------------|---------------|
| Volební období | 4 roky | 4 roky |
| KOmeptence | Legislativní a kontrolní orgán | Výkonný orgán |

Zdroj: *Samorządy w Unii Europejskiej*, Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, Warszawa 2007, s. 39-41.

Mezi úkoly obce patří: plánování, správa nemovitostí, vodní hospodářství, odpadní vody a kanalizace, obecní komunikace, veřejné dopravy, zdravotnictví, sociální péče, bydlení, trhy a haly, městské zeleně, městské hřbitovy, školy, kultura a sport, politiky pro rodiny s dětmi, ochrany životního prostředí, správa obecních nemovitostí, spolupráce s nevládními organizacemi, podporovat obce.

Úkoly vlastní krajům: vzdělávání, podporu zdraví a ochranu, sociální péče, rodinná politika, podpora pro osoby se zdravotním postižením, organizace ve veřejné dopravě a veřejných komunikacích, kultura, tělesné kultury a cestovního ruchu, geodetické, nemovitosti, architektonické a stavební řízení, vodní hospodářství, ochrana životního prostředí, ochrana před povodněmi, ochrana spotřebitele, boj proti nezaměstnanosti a aktivaci místního trhu práce, obrany, propagace kraje.

Dohled nad místní samosprávou je zajišťován orgány dohledu, kterými jsou: předseda Rady ministrů, gubernátorů, Regionální hospodářskou komorou Audit, Nejvyšší správní soud a krajské správní soudy.

Místní říjmy pocházejí hlavně z daní - podíl daně z fyzických osob, právnických osob, daň z nemovitostí, zemědělské, lesní, daně z motorových vozidel, vlastnictví psa, aktů občanského práva, dědické a darovací. K tomu jsou příjmy z poplatků: klima, spravedlivé, daňové, administrativní, provozní, dalších poplatků, na základě samostatných zákonů (parkování, o vydání licencí, povolení, příjmy z majetku obce, prodej majetku, pronájem majetku, nájemné, úroky z peněžních prostředků shromažďují bankovní účet, úroky z

úvěřů z obecního rozpočtu půjčky, dary, pokuty, penále, kapky, prostředky z fondů Evropské unie vyčleněných prostředků, dotací a grantů ze státního rozpočtu.

Místní vláda v České republice

Ústava České republiky v roce 1992 založila dvoustupňovou místní samosprávu reprezentovanou obcemi a kraji. Ačkoli ústava umožnila vytvoření místní samosprávy na regionální úrovni, samotná tvorba byla zpožděna. Až v roce 2000 se regionální úroveň stala realitou. O dva roky později 13 samosprávných českých regionů doplnil zvláštní region Praha.

Česká správa se vyznačuje rozříštěností: v roce 1989 existovalo 4101 obcí (obec je základní jednotkou místní správy v České republice), v současnosti dokonce 6252 obcí. Druhá úroveň místní samosprávy jsou kraje, v počtu 14 (včetně regionu Praha – viz tabulka 2).

Hlavní město České republiky - Praha - zaujímá jedinečné postavení v českém správním systému. Praha je rozdělena do 57 okrsků, mnoho z nich byly v minulosti nezávislé místní samosprávy, které se připojily či k městu byly připojeny.

Právní základy samosprávy v České republice jsou obsaženy v těchto aktech:

Nová Ústava České republiky ze dne 16.prosince 1992.;

- Zákon ze dne 12. dubna 1990, o obcích
- Zákon ze dne 12. dubna 1990.
- Zákon ze dne 13. dubna 1990.
- Zákon ze dne 12. dubna 2000, který upravuje způsob krajských voleb;
- Zákon ze dne 6. prosince 2001, o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů.

Tabulka 2. Orgány územní veřejné správy ČR

| Gmina | | | |
|-----------------|---|--|---|
| Název orgánu | (Obecní zastupitelstvo) | Rada (s obcemi o více než 15 zastupitelích) | Starosta, Primátor - v obcích do 15 zastupitelů nahrazuje starosta radu |
| Způsob volby | Přímí, rovné, tajné a proporční | Vybírání zastupitelstvem | Vybírání zastupitelstvem |
| Počet | 5-55 | 5-11 ne více než 1/počtu zastupitelů | 1 |
| Volební období | 4 roky | 4 roky | 4 roky |
| Kompetence | legislativa | Výkonná pravomoc | Vede radu |
| Další informace | Aktivní i pasivní volební právo je určeno občanům od 18 let | | |
| Region | | | |
| Název orgánu | Zastupitelstvo | Rada kraje v čele s hejtmánem | |
| Způsob volby | Přímé volby | Vybírání zastupitelstvem | |
| Volební období | 4 roky | 4 roky | |
| Kompetence | Zákonodárna | výkonná | |
| Další informace | | Složeno z hejtmána, jeho náměstků a dalších členů rady | |

Zdroj: Místní vlády v Evropské unii, evropskou integraci výbor, 2007, s. 15.

Pravomoci obcí, jsou zejména: správa obecního rozpočtu, místní rozvoj, městská policie, rozvod vody, renovace budov, zemědělství, základní vzdělání, bydlení, sociální péče, urbanismu.

Unikátní část místní samosprávy - města se zvláštním statutem - nyní (ad stav z 9. června 2014.) jich je 26 (Brno, Chomutov, České Budějovice, Děčín, Olomouc, Havířov, Hradec Králové, Jablonec nad Nisou, Jihlava, Karlovy Vary, Olomouc, Kladno, Liberec, Mladá Boleslav, Most, Olomouc, Opava, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha, Olomouc, Olomouc, Teplice, Ústí nad Labem, Zlín). Tato města mají rozšířené pravomoce ve vztahu k jejich velikosti, významu hospodářských, sociálních a kulturních oblastí, v nichž se nacházejí.

Regionální – krajská úroveň - je odpovědná za sekundární vzdělávání, silniční síť, sociální pomoc, životní prostředí, veřejné dopravy, regionálního rozvoje a zdraví.

60 - 70% z příjmů obecních rozpočtů z pochází z několika různých typů daní z příjmu, navíc obcí závisí na dalších daní a poplatků, vydávání komunálních dluhopisů, prodej obecního majetku, bankovní úvěry, atd.

Právní základ pro polsko-českou přeshraniční spolupráci

Věcné a organizační základy pro přeshraniční spolupráci na úrovni euroregionální byly zajištěny v řadě multilaterálních dohod - Madridská úmluva, Evropská charta řeshraničních regionů, Evropská charta místní samosprávy a Evropská charta regionální samosprávy. Tyto dohody tvoří rámec přeshraniční spolupráce na regionální nebo místní úrovni na základě samostatných smluv a dohod. Podrobnější rámec pro přeshraniční spolupráci v Polsku a České republice je stanoven ve smlouvách mezistátních dohod na bázi dvoustranné nebo třístranné, regionálními nebo místními smluv nebo dohod, a také smlouvě o spolupráci v rámci Visegrádské skupiny.

Tabulka 3. Česko-polské mezinárodní smlouvy

| Lp. | Tytuł umowy | Data podpisania |
|-----|---|-----------------|
| 1. | O přátelství | 19.05.1991 |
| 2. | O bezvízovém styku | 19.05.1991 |
| 3. | O dobrém sousedství, solidaritě a spolupráci | 6.10.1991 |
| 4. | O vzájemných vztazích | 16.06.1992 |
| 5. | O hraničním režimu | 10.05.1993 |
| 6. | O vzájemné obraně investic | 16.07.1993 |
| 7. | O pohybu osob přes hranice | 17.08.1993 |
| 8. | O přeshraniční spolupráci | 8.09.1994 |
| 9. | O společné státní hranici | 17.01.1995 |
| 10. | O malém pohraničním styku | 17.01.1995 |
| 11. | O možnosti využití železnice mezi Cieszynem a Českým Těšínem pro malý pohraniční styk | 28.02.1995 |
| 12. | O možnosti využití železnice pro malý pohraniční styk Miłoszów-Srbska | 19.12.1995 |
| 13. | O možnosti využití železnice pro malý pohraniční styk o Owsiszczce-Piast / | 3.01.1996 |
| 14. | O návaznosti předchozích smluv | 29.03.1996 |
| 15. | O nákladní přeshraniční dopravě | 3.04.1996 |
| 16. | O spolupráci v oblasti obrany | 13.04.1996 |
| 17. | O otevření přechodu Jasnowice-Bukovec | 13.05.1996 |
| 18. | O celních otázkách | 15.05.1996 |
| 19. | O otevření přechodu Paczków-Bílý Potok | 3.07.1996 |
| 20. | O otevření přechodu Zawidów-Habartice | 13.11.1996 |

| | | |
|-----|---|------------|
| 21. | O spolupráci při překračování hranic u turistických tras | 22.11.1996 |
| 22. | O zabezpečení fungování Polského institutu v Praze | 4.04.1997 |
| 23. | O otevření přechodu Czerniawa Zdrój-Nove Mesto | 27.05.1997 |
| 24. | O spolupráci v oblasti životního prostředí | 15.01.1998 |
| 25. | O spolupráci v oblasti prvků hraniční infrastruktury (mosty) | 9.03.1998 |
| 26. | O spolupráci ve výměně tajných informací | 1.10.1998 |
| 27. | O spolupráci na hranici | 25.05.1999 |
| 28. | O spolupráci na hranici | 25.05.1999 |
| 29. | O spolupráci v oblasti vědy a techniky | 13.01.2000 |
| 30. | O Změně smlouvy o malém pohraničním styku | 8.06.2000 |
| 31. | O krizovém řízení | 8.06.2000 |
| 32. | O režimu přechodu Pietraszyn-Sudice | 13.07.2000 |
| 33. | Překračování hranic na turistických trasách | 10.04.2001 |
| 34. | Úprava režimu přechodu Pomorzowiczki-Osoblaha | 29.05.2001 |
| 35. | Úprava režimu přechodu Chałupki i Bohumina | 25.08.2001 |
| 36. | Úprava režimu přechodu Starostin-Golińsk | 28.12.2001 |
| 37. | O malém pohraničním styku | 8.01.2001 |
| 38. | O malém pohraničním styku | 8.01.2001 |
| 39. | Úprava režimu přechodu Owsiszczce-Pist | 3.07.2001 |
| 40. | Úprava režimu přechodu Trzebina Bartultovice/ | 11.12.2001 |
| 41. | Úprava režimu přechodu Zlaté Hory-Konradów, Bílý Potok-Paczków | 23.01.2002 |
| 42. | Úprava režimu přechodu Kralovec-Lubawka | 23.01.2002 |
| 43. | Překračování hranic na turistických trasách | 6.02.2002 |
| 44. | Překračování hranic na turistických trasách /Bartultovice-Trzebina/ | 12.02.2002 |
| 45. | O obnově mostu Mostowice-Orlické Záhoří | 20.03.2002 |
| 46. | Úprava režimu přechodu Pomorzowiczki-Osoblaha/ | 18.04.2002 |
| 47. | Propojení budoucích dálnic A1 a D47 | 20.05.2002 |

| | | |
|-----|---|------------|
| 48. | Úprava režimu přechodu Chomiąża/Chomyź | 28.05.2002 |
| 49. | Úprava režimu přechodu (Bogatynia-Kunratice) | 28.05.2002 |
| 50. | Porozumienie między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Úprava režimu přechodu Horní Albeřice- Niedamirów) | 24.09.2002 |
| 51. | Úprava režimu přechodu Trzebina-Bartultovice/ | 7.11.2002 |
| 52. | Spolupráce ve zdravotnictví | 10.12.2002 |
| 53. | Spolupráce v oblasti kultury, školství a vědy | 30.09.2003 |
| 54. | Přílohy výše uvedené smlouvy | 15.10.2003 |
| 55. | Vzájemná právní pomoc | 30.10.2003 |
| 56. | Úprava režimu přechodu Hrádek nad Nisou-Porajów | 22.03.2004 |
| 57. | Spolupráce v oblasti tajných informací | 7.12.2004 |
| 58. | Protokół między Rządem Rzeczpospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o przekazaniu rękopisów i inkunabułów pochodzących ze zbiorów Żydowskiego Seminarium Teologicznego we Wrocławiu, umieszczonych w czasie drugiej wojny światowej w Bibliotece Krajowej i Uniwersyteckiej w Pradze. | 7.12.2004 |
| 59. | Úprava režimu přechodu . /Mostowice- Orlické Záhoří / | 6.01.2005 |
| 60. | Úprava režimu přechodů Pasterka- Machovský Kříž, Świecie- Jindřichovice, Chelmsko Śląskie-Libna, Gródczanki- Třebom, Chałupki-Šilhéřovice, Krzanowice-Chuchlena, Kaczyce Górne- Karviná-Ráj II, Łądek Zdrój-Černý Kout, Nowy Gierłatów-Uhelna, Czermna-Malá Čermná, Kaczyce Dolne- Karviná-Ráj I, Orle-Jizerka/ | 19.01.2005 |
| 61. | Propojení S3 a R111 | 18.03.2005 |
| 62. | Malý pohraniční styk | 12.04.2005 |
| 63. | Smlouva o kolejovém propojení | 29.04.2005 |
| 64. | Turistika v oblasti vrcholů Śnieżnik-Vrchol Král. Sněžníku, Stóg Izerski-Smrk/ | 24.06.2005 |

| | | |
|-----|--|------------|
| 65. | Spolupráce v oblasti přechodu Kocioł- Olešnice v Orlických horách/ | 24.06.2005 |
| 66. | Úprava režimu přechodu Vidnava-Kałków | 8.08.2005 |
| 67. | Úprava režimu přechodu Petrovice u Karviné- Skrbeňsko, Petrovice u Kravine-Kempy - Jastrzębie Ruptawa, Nýdek-Cisownica, Bukovec - Istebna, Hrčava Trojmezí- Jaworzynka Trójstyk, Ruprechtický Špičák-Łomnica) | 22.08.2005 |
| 68. | Úprava režimu přechodu Owsiszczce-Píšť | 31.08.2005 |
| 69. | Spolupráce v oblasti nukleární | 27.09.2005 |
| 70. | Úprava režimu přechodu Rusin-Gadzowice/ | 27.10.2005 |
| 71. | Dohoda mezi vládou Polské republiky a vládou České republiky za účelem změny přílohy 4 k Dohodě mezi vládou Polské republiky a vládou hraničních přechodů v České republice, přechody na turistických stezkách napříč státní hranice a pravidla překračování hranic mimo hraniční přechody na 11/22/1996. / Extension zař.4 z Kypru, Malty a Lichtenštejnska / | 9.01.2006 |
| 72. | Úprava režimu přechodu Jasnowice-Bukovec | 9.01.2006 |
| 73. | O vzájemném uznávání kvalifikací | 16.01.2006 |
| 74. | Úprava režimu přechodu Černousy/Ves - Zawidów, Visnovska-Wigancice Żytawskie) | 17.01.2006 |
| 75. | Úprava režimu přechodu Gołkowice- Závada, Pomorzowiczki-Osoblaha/ | 28.02.2006 |
| 76. | Úprava režimu přechodu Głuchołazy-Milukovice, Głuchołazy-Jindřichov ve Slezsku) | 15.06.2006 |
| 77. | Ochrana veřejného pořádku u hranic | 21.06.2006 |
| 78. | Úprava režimu přechodu Miłoszów- Srbská/ | 29.08.2006 |
| 79. | Úprava režimu přechodu Leszna Górna-Horní Líštná/ | 14.02.2007 |
| 80. | Úprava režimu přechodu Osoblaha-Pomorzowiczki) | 28.03.2007 |
| 81. | Úprava režimu přechodu Závada-Gołkowice) | 28.03.2007 |

| | | |
|------|--|------------|
| 82. | Úprava režimu přechodu (Hrádek nad Nisou-Porajów) | 28.03.2007 |
| 83. | Úprava režimu přechodu (Dolní Marklowice-Marklowice Górne) | 28.03.2007 |
| 84. | Úprava režimu přechodu (Vidnava-Kałków, Staré Město-Nowa Morawa) | 3.04.2007 |
| 85. | Úprava režimu přechodu (Kunratice-Bogatynia) | 4.04.2007 |
| 86. | Úprava režimu přechodu (Bílý Potok-Paczków) | 4.04.2007 |
| 87. | Úprava režimu přechodu (Dolní Lipka- Boboszków) | 5.04.2007 |
| 88. | Úprava režimu přechodu (Zlaté Hory-Konradów) | 5.04.2007 |
| 89. | Úprava režimu přechodu (Pišť-Owsiszczce) | 5.04.2007 |
| 90. | Úprava režimu přechodu (Bukovec-Jasnowice) | 5.04.2007 |
| 91. | Přechodch na turistických trasách | 7.05.2007 |
| 92. | Doplňk výše uvedené | 14.08.2007 |
| 93. | Úprava režimu přechodu (Nowe Chałupki-Bohumín/ | 24.09.2007 |
| 94. | Úprava režimu přechodu (Mikulovice-Głuchołazy) | 13.05.2008 |
| 95. | Spolupráce v oblasti geologie | 19.08.2008 |
| 96. | Společné policejní jedntky v Kudowie Słonem i Chotěbuz (Kocobędz | 2.02.2009 |
| 97. | Dvojí zdanění | 13.09.2011 |
| 98. | Spolupráe v oblasti vysokého školství 2011-2014 | 24.01.2012 |
| 99. | Spolupráce v oblasti školství | 20.09.2012 |
| 100. | Spolupráce v oblasti vízového zastupování | 21.11.2013 |
| 101. | Kulturní spolupráce v období 2014-2016 | 6.05.2013 |

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka 4. Významné smlouvy na regionální úrovni - mezi Slezským vojvodstvím, na straně Polské republiky a místní vládou Moravskoslezského kraje z České republiky

| Lp. | Titul smlouvy | Podepsáno |
|-----|--|------------|
| 1. | Partnersství měst Katowice a Ostrava | 4.01.1996 |
| 2. | O meziregionální spolupráci Slezského vojvodství se sdružením obcí Karvinska | 17.12.1997 |
| 3. | O partnerské spolupráci Moravskoslezského kraje a Slezského vojvodství | 21.11 2001 |
| 4. | Smlouva o založení ESÚS TRITIA | 3.12.2012 |

Zdroj: vlastní zpracování.

Tabulka 5: důležité smlouvy regulující spolupráci v Euroregionu Śląsk Cieszyński-Těšínské Slezsko.

| Lp. | Titul smlouvy | Podepsáno |
|-----|--|------------|
| 1. | Smlouva o spolupráci mezi Stowarzyszeniem Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza” and Regionálním sdružením pro česko-polskou spolupráci Těšínského Slezska ¹ pod názvem „Euroregion Śląsk Cieszyński-Těšínské Slezsko” | 22.04.1998 |

Zdroj: vlastní zpracování

¹ Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska,

Obecné informace, geografické prostředí, politika, historie Těšínské Slezsko - přeshraniční kontext

Všeobecné informace o Těšínsku

Těšínské Slezsko je území zahrnující bývalého vévodství Těšínské, který v roce 1920 byl rozdělena mezi nově vzniklé státy - Polsko a Československo. Jedná se o oblast 2 283 km², z čehož 55,8% (1 274 km²), připadá na západní - české části Těšínského Slezska, a 44,2% (1 009 km²), na východní straně patří k Polsku. V současné době, polská část Těšínsko se nachází mezi údolím řeky Olše na západ, do údolí řeky Bílé na východě, obec Jaworzynka na jihu a na severu jezera Goczałkowicki. Rozkládá se na ploše Slezských Beskyd proto, Těšínské předhůří a údolí část Ostrava (Ostrava) a Osvětimi. Z hlediska správního Těšínského Slezska v polštině se nachází v jižní části Slezska. Skládá se ze dvou okresů Bielsko-Biała a Těšíns a nacházející se na území města: Bielsko-Biala (západní část Blala), Brenna, Chybie, Těšínské, Czechowice-Dziedzice, Debowiec, Goleszów, Hażlach, Istebna, Jasienica Jawor, Skoczów, Strumień, Ustroń, západní část Wilkowic, Visla a Zebrzydowice. Česká část Těšínského Slezska je součástí tří okresů: Karviná, který leží zcela ve Slezsku; Frýdek-Místek), což je polovina slezské části ležící na východ od města a části města Ostrava, v jehož rámci patří do území Těšínského Slezska Slezská Ostrava.

Zeměpisné prostředí Těšínska

Z geografického hlediska lze Těšínské Slezsko rozdělit do tří částí: území v nížinách, kopcovité a hornaté. Nížinná část regionu (probíhající až do výšky 300 m nad mořem) obsadí povodí Odry a Visly a umělé rybníky - obzvláště četné v severo-východní části Těšínského Slezska, v blízkosti velkého jezera Goczałkovského umělé vodní nádrži na řece Visle. Druhá část jsou hory - Beskydy. Jednotlivé kopce oddělují hluboké údolí, které lemují vody Visly a Olše a jejich přítoků. Podhůří se tyčí na Slezských Beskydech, které

tvoří na polské straně pásmo nad řekou Vislou, přičemž jde o region údolí a horských hřebenů pod Čantoryjí a Beraní horou. Nejvyšší vrcholy v Slezských Beskydech jsou Skrzyczne (1257 m) a Beraní hora (1220 m). Na české straně je mnohem rozsáhlejší a vyšší masiv Moravskoslezských Beskyd (Lysá hora - 1323 m). Charakteristickým rysem Slezských Beskyd je velká relativní výška a přítomnost nejvyšších vrcholů na konci bočních ramenech pohoří.

Zóna, ve které leží Těšínsko, má průměrné roční teploty v rozmezí 6,50-8,50 ° C, zatímco v červenci teplota udává průměrnou teplotu 16 ° C -18C, v lednu klesá od -6 ° C do -20° C. V horách denní výkyvy teploty překročí 20°C. V regionu je také vysoká vlhkost (v průměru 66% za rok), velká oblačnost a také větší množství srážek - v průběhu roku 800 mm v nížinách na 1200 mm v horách. Je třeba také vzít v úvahu rychlé změny počasí, zejména na horách, vzhledem k terénu a styku dvou vzduchových mas - mořské a kontinentální. Větry vanou převážně z jihozápadu, někdy pak jsou velmi nárazové.

Oblast Těšínského Slezska na území Polska patří do dvou úmoří: Baltského moře a Černého moře. Úmoří Černého moře vytváří povodí řeky Čadečky (Czadeczka) a její menší přítok - Krenželka (Krężelka). Zbývající oblast patří do úmoří Baltského moře, které tvoří povodí řeky Odry a Visly (Wisła). Visla, která vytéká spod úpatí Baraní hory (Barania Góra), je největší řekou na Těšínsku. Vzniká soutokem dvou potoků – Bílé a Černé Viselky (Biała i Czarna Wiselka), přičemž v místě spojení Viselky byla v roce 1972 postavená přehrada se sypanou, zemní hrázi, a vzniklo tak Černianské jezero (Jezioro Czerniańskie) o rozloze 36 ha. Nejvýznamnějším přítokem řeky Visly v horské sekvenci je Brennica (17 km dlouhá). Dalším větším přítokem Visly, ale již v nížinné části - pod Skoczowem - je řeka Knajka (17 km dlouhá).

Přímo do Goczalkovického jezera (Jezioro Goczałkowickie) vtéká Bajerka, zatímco pod touto nádrží do Visly vtékají: Iłownica s Jasienicí (21 km dlouhá) a Wapienica (25 km dlouhá), a dále také Biała (30 km dlouhá).

Povodí řeky Odry na území Těšínského Slezska tvoří řeka Olše (Olza), vytékající ze svahů Gańczorki. V úseku od Istebné Jasnowic (Istebna Jasnowice) po Cieszyn (Těšín) protéká územím České republiky. Z území polské části Těšínského Slezska v její horní části vtékají potoky Rasztoka, Gliniany, Połomity a Olecka, a okolí Cieszyna - Puńcówka a Bobrówka.

Kromě řek a potoků nacházejících se na území polské části Těšínského Slezska se nachází četné mlýnky, které v současné době vytvářejí rybníky. Největší seskupení rybníků se nachází v okolí Dębowce, Pogórza, Ochabů, Drogomyśle, Zaborze, Roztropic, Hłownice, Międzyrzecza a Ligoty. V některých místech byly vytvořeny uměle vodní nádrže ve starých důlních dílech, jako např. Ton v Goleszowě².

Česká část Těšínského Slezska se nachází v povodí řeky Odry, ve dvou povodích její pravých přítoků - Olše (Olza) a Ostravice (Ostrawica). Malá část ostravské pánve se oproti tomu nachází v povodí malé říčky Stružky. Délka Olše (Olza) v české části území činí 83 km, Ostravice 64 km a Stružky 18 km.

Na české části Těšínského Slezska se nenacházejí žádná přírodní jezera. V důsledku dravé dobývací hornické činnosti prováděné v posledních desetiletích, v regionu Karviné a Orlové vznikla celá řada zapadlin zatopených spodními vodami. Jejich břehy, zbavené vegetace jsou nejčastěji zpevněny hlušinou promíchanou se zbytky uhlí. Umělé vodní nádrže v české části Beskyd a v jejich předhůří (Žermanice - 2,5 km², Baška - 0,3 km², Těrlicko - 2,7 km², Olešná - 0,9 km², Morávka - 0,8 km², Šance - 3,4 km²) byly většinou vytvořeny v padesátých a šedesátých letech minulého století. Jejich hlavním účelem bylo zajištění zásobování vodou pro průmyslová odvětví, nacházející se v Ostravě a ostravsko-karvinské aglomeraci³.

² H. Mróz, *Środowisko geograficzne polskiego Śląska Cieszyńskiego* [In:] *Środowisko naturalne, zarys dziejów, zarys kultury materialnej i duchowej*, Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Cieszyn 2001, s. 23-27.

³ T. Siwek, *Zarys geografii i przyrody czeskiego Śląska Cieszyńskiego* [In:] *Środowisko naturalne, zarys dziejów, zarys kultury materialnej i duchowej*, Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Cieszyn 2001, s. 79-80.

Odhadem lze předpokládat, že celková cévnatá flóra nacházející se na polské části Těšínského Slezska čítá celkem 1100-1200 druhů, přičemž je třeba poznamenat, že toto číslo zahrnuje druhy, které existují v současné době, stejně jako druhy, které se v posledních letech již na tomto území nevyskytují, o jejichž výskytu jsou poznatky jen na základě literatury.

V přírodních rezervacích na území Těšínského Slezska (vytvořených do roku 1996) byl zjištěn výskyt cca 50 druhů, na které se vztahuje celková ochrana a cca 10 druhů s částečnou ochranou. Odhadem lze předpokládat, že v celé oblasti Těšínského Slezska, tyto dvě kategorie chráněných druhů jsou zastoupeny v příslušným způsobem cca 70 - 80 a 11 - 13 druhů. Mezi nimi jsou dobře známé druhy rostlin jako: břečťan obyčejný, lilie zlatohlavá, lýkovec jedovatý, svízel, prvosenka vyšší i lékařská, sněžěnka podsněžník, brčál, kopytník evropský, nebo celá řada druhů orchidejí. Za zmínku také stojí skupina rostlin, které se zde dostaly přes Moravskou bránu z jihu a okolí, a nejčastěji ze všech oblastí Těšínského Slezska se vyskytují na území Polska. Do této skupiny patří: vstavač bledý, hvězdnatec zubatý (cieszynianka).

Za floristickou zvláštnost Těšínského Slezska je často považován javor babyka, který roste ve formě dosahujících značných rozměrů.

Mezi nejvíce ohrožená vyhynutím rostlinná společenství patří vodní společenství čistých vod, lužní lesy, mokřadě, xerothermní louky, horké smrkové a jedlové bory, a také společenství plevelů obdělávaných polí. Zatímco ve stávajících rezervacích Těšínského Slezska jsou chráněny především lesní společenství: habrů, buků, dubovo-jilmový lužní les, termofilní křoví - vícepruhové křoviny, nížinné jedlové-smrkové bory, západokarpatská horská smrčina, rašelinové smrčiny, stejně jako horské louky⁴.

⁴ A. Dorda, *Środowisko przyrodnicze Śląska Cieszyńskiego na prawym brzegu Olzy i jego ochrona* [In:] *Środowisko naturalne, zarys dziejów, zarys kultury materialnej i duchowej*, Macierz Ziemi Cieszyńskiej, Cieszyn 2001, s. 37-42.

Vegetace české části Těšínského Slezska patří většinou do oblasti karpatské vegetace, pouze severozápadní část tohoto regionu se nachází na styku karpatské a sudetské oblasti vegetace. Na nížinách a v dolinách řek jsou zachovány zbytky lužních lesů, sestávajících z olší, topolů, jasanů a dubů. Mimo naplavenin řek, na nížinách českého Těšínského Slezska, zůstaly pouze dvě malé části lesa a samostatně stojící stromy. Ve větších výškách se nacházejících bukových lesích zůstaly zachovány větší plochy lesů, i když téměř nikde již nemají charakter původního lesa neovlivněného lidskou činností. Půvabné bukové lesy je dnes možné vidět na svazích Lysé hory a Ostrého. Původní zóna smrkových lesů se vyskytuje ve zdejší regionu, pouze na Lysé Hoře, ale v důsledku zavádění řízeného lesního hospodářství v celé oblasti Beskyd dnes převládá smrk. Dříve často se vyskytující jedle spolu s buky a smrky jsou dnes spíše vzácností.

V průmyslové krajině je typická vegetace přizpůsobena drsným podmínkám a snadno zahrnující postupně terény bývalých průmyslových areálů, zejména haldy. Jedná se především o břízy, topoly, akáty a vrby.

Kromě stromů na území české části Těšínského Slezska roste mnoho keřů a trav, většinou běžných druhů, které se rovněž vyskytují ve většině jiných regionů střední Evropy. Typickou místní bylinou je hvězdnatec obecný, tzn. cieszynianka wiosenna, často rostoucí v bukových lesích⁵.

Na území polské části Těšínského Slezska se nachází velké množství rozmanitých živočichů. Ze savců se zde vyskytují: vlk, plšík lískový, pích velký a netopýři, kteří obývají jeskyně: vrápenec malý, netopýr velký, netopýr velkouchý, netopýr řasnatý, netopýr brvitý, netopýr rybák, netopýr brandtův, netopýr vodní, netopýr ušatý. Zbytek doplňují běžnější druhy: jelen, srna, divočák, liška, jezevčík, kuna lesní, veverka, zajíc polní. Obojživelníky reprezentuje mlok skvrnitý, čolek horský, čolek karpatský, ropucha obecná, kuňka obecná, kuňka žlutobřichá, skokan zelený, skokan hnědý. Z plazů, kteří žijí na tomto území, je

⁵ T. Siwek, *Zarys geografii i przyrody czeskiego Śląska Cieszyńskiego...*, s. 81-82.

vhodné zmínit: zmiji obecnou, užovku obojkovou, ještěrku obecnou, ještěrku živorodou nebo slepýše křehkého. Z ptáků je zde možné vidět: puštíka bělavého, kolouše ušatého, datle černého, strakapouda bělohřbetého, datlíka tříprstého, lejska šedého, lejska černohlavého, chřástala polního, skorce vodního, konipase horského, drozda zpěvného, pěnici, káně lesní, krahujce obecného, kukačku obecnou, brhlíka lesního, sojku obecnou, tetřívka obecného, tetřeva hlušce a mnoho jiných⁶.

Vysoká míra přeměn původního prostředí v české části území Těšínského Slezska způsobila významné snížení druhů původně se zde vyskytujících druhů fauny. To platí zejména o severní, vysoce industrializované části regionu, kde je možné již velmi výjimečně vidět drobnou zvěř, jako zajíce, divoké králíky, ježky apod. Z větších savců se v jižní části pohoří Beskyd poměrně často vyskytují jeleni, srny a divoká prasata. Vzácně je možné vidět rysa. Občas ze slovenské strany je zaznamenáváno přecházení vlků a dokonce i medvědů. Z ptáků je možné zaznamenat výskyt tetřeva hlušce a čápa černého. V horách je možné vidět kaní lesní, jestřába, poštolku obecnou, krahujce a sovou. Na rybnících a loukách je běžně vidět volavky, divoké kachny a husy. V lesích a parcích žijí rovněž kosi, drozdi, špačci, sýkorky, a vlaštovky. Skupinu plazů zde zastupuje užovka obojková a zmije obecná. Kromě toho se zde vyskytují slepýši a ještěrky. Často je zde možné vidět také obojživelníky - žáby. Z ryb, v horských potocích se vyskytují pstruzi, úhoři, okouni a štiky. Chovné rybníky jsou zaměřeny na chov kaprů⁷.

⁶ Środowisko naturalne, <http://www.powiat.cieszyn.pl/srodowisko-naturalne.htm> [datum stažení: 9.06.2014].

⁷ T. Siwek, Zarys geografii i przyrody czeskiego Śląska Cieszyńskiego..., s. 82-83.

Historie Těšínského Slezska jakožto příčina česko-polských problémů⁸

Z hlediska geneze území Těšínské Slezsko jako celek vykazuje zjevně složitou geograficko-historickou, politicko-správní, společensko-ekonomickou a osídlenecko-kulturně-etnickou strukturu. Nebývalý geostrategický význam v rámci regionu střední Evropy učinil z této oblasti na přelomu století velmi exponovaný prostor nadnárodních struktur, aktivně se podílejících na rozvoji mezinárodních vztahů v rámci středoevropské spolupráce.

Archeologické nálezy na tomto území pocházející z nejstaršího a nejdelšího období lidských dějin, jsou velmi vzácné. První osady zde vznikaly v 5. století př. n. l., a obyvatelé, kteří patřili k etnické skupině Vistulans (Wiślanie) byli propojeni s lužickou kulturou a udržovali kontakty s podunajskými zeměmi. O něco později se začaly projevovat vlivy Skythů, Keltů a Římanů. Koncem 9. století území Těšínského Slezska se ocitlo v rámci Velkomoravské říše, a v 10. století se stalo součástí polského státu Piastů. V roce 1281 se rozpadlo tehdejší Opolské knížectví, což vedlo k vydělení těšínského kastelánství, jehož prvním vladařem se stal Měšek (Mieszko).

Pro historii Těšínského knížectví je charakteristický téměř nepřetržitý proces postupné kolonizace jeho území kolonisty z německých států, a také Čechů a Lužických Srbů. Významnou událostí pro Těšínské knížectví v polovině 16. století bylo přijetí protestantství. Po zániku dynastie Těšínských Piastovců, knížectví přešlo pod nadvládu Habsburků, kteří od roku 1526 byli rovněž českými králi, a toto území bylo začleněno do české královské komory ve Vratislavi (Wrocław). K prvním krokům Habsburků v Těšínském Slezsku patřila rekatolizace obyvatelstva, co způsobilo vlnu represí vůči osobám protestantských vyznání, přičemž tuto situaci uklidnil až Josef II. vydáním v roce 1781 tolerančního patentu, který srovnával práva evangelíků a katolíků.

⁸ M. Olszewski *The political problems of Polish-Czech cross-border co-operation in the Region Śląsk Cieszyński (Cieszyn Silesia)...*, s. 260-261.

Po roce 1848 rok začaly na tomto území probíhat procesy vytváření národního povědomí občanů Těšínského Slezska - Poláků a Čechů, kteří požadovali zrovnoprávnění svých jazyků ve vztahu k tehdy oficiálně platné němčině. Více konsolidované polské národní hnutí s centrem v Těšíně (Cieszyn) využívalo blízkost krakovského centra, zatímco české hnutí bylo zaměřeno na Opavu. Obě existovala blízko sebe, a navzdory všem rozdílům hledala dohodu, ale odlišovala se sférami vlivů, které se ne vždy shodovaly s vytýčenou od poloviny 19. století jazykovou hranicí na linií Prašivá-Orlová-Vrbice (Praszywa-Orłowa-Wierzbica). Východně od ní se objevovaly oboustranné spory ohledně jazyka ve školách a kostelech. Teprve začátkem 20. století společným úsilím všech organizací polského národního hnutí se podařilo zavést do státních úřadů vedle německého jazyka také jazyk polský a český jako úřední jazyky.

V roce 1918 bylo jasné, že rozpad mnohonárodní habsburské monarchie je neodvratný. Z jedné strany tato situace s sebou přinášela v první řadě získání suverenity Polsku a Československu, z druhé strany však byl příčinou polsko-československého územního sporu o Těšínské Slezsko. Ze začátku se zdálo, že k takovému konfliktu vůbec nedojde, když Národní rada Těšínského knížectví, zastupující polskou komunitu a Zemský Národní výbor pro Slezsko - jako zástupce české komunity dosáhly dohody o rozdělení území, podle které obce, jež měly polské odbory, se ocitly pod protektorátem Rady a ty, které měly české správní orgány obcí, přešly pod nadvládu Výboru. Nicméně je třeba avšak poznamenat, že prozatímní dohoda nevymezovala budoucí hranici a konečné rozdělení tohoto území bylo ponecháno v kompetenci ústředních orgánů. Česká vláda své nároky ve vztahu k Těšínskému Slezsku založila na historicko-právních důkazech, jako je příslušnost tohoto území k českému státu od roku 1327. Zdůrazňoval také ekonomické a strategické důvody jako je železnice, spojující východ a západ republiky. Oproti tomu, polská vláda uznala smlouvu z 5. listopadu 1918, s obsahem které nesouhlasila Praha. K zajištění přičlenění Těšínského Slezska k Polsku, vláda ve Varšavě oznámila volby do sejmu i na tomto území. Podle československé strany tím došlo k narušení ustanovení lokální smlouvy. Toto rozhodnutí mělo za následek vstup na Těšínské Slezsko 23. ledna 1919 československé armády a zahájení akce obsazování území na východ od demarkační

čáry. Období polsko-československého konfliktu bylo ukončeno uzavřením 3. února 1919 příměří, na základě kterého byla stanovena nová demarkační čára. Československé straně byly přisouzeny okresy Frýdek, Fryštát a část okresu Těšín (Cieszyn). I když Mezinárodní komise zástupců Trojdohody, která přijela do Těšína (Cieszyna) za účelem vyřešení územních problémů, schválila linii příměří, ale rozhodnutí v této věci přijala se značným zpožděním. V neposlední řadě polsko-československá jednání vedla k přijetí rozhodnutí o uspořádání lidového hlasování (plebiscitu), které nakonec nebylo realizováno v důsledku rostoucích oboustranných násilných aktů.

Nakonec rozhodnutím konference velvyslanců ve francouzském Spa ze dne 28. července 1920, došlo k vymezení hranice mezi Polskem a Československem na řece Olši (Olza) a horském pásmu Čantoryje (Czantoria), a došlo k rozdělení Těšínského Slezska na část českou a polskou, čímž vytvořila záminku pro územní nároky. Rozdělení doposud kompaktního Těšínského Slezska bylo hlubokou ingerencí do vytvořeného systému společensko-ekonomických vztahů. A tak československý stát získal 55,8% území daného regionu, nacházejícího se mezi Ostravicí (Ostrawica) a Olší (Olza) a ohraničené Moravou a Slezskem, zbývající část pak získalo Polsko. V části Těšínského Slezska připojené k Československu se nacházely okresy Fryštát, Bohumín, Český Těšín a Jablunkov, a toto území začalo být v polské terminologii nazýváno jako Zaolzie (Zaolší, česká část Těšínského Slezska). Češi toto pojmenování neuvítají a hovoří výlučně o tomto regionu jako o Těšínském Slezsku jako celku, - v češtině Těšínsko, bez dodatečné charakteristiky, že jde o část Slezska. Dále Češi získali rozsáhlý karvinský uhelný revír a železniční uzel v Bohumíně. Kromě toho město Cieszyn (Těšín) bylo rozděleno na dvě části: polský a český, kdy dělicí čarou se stal tok řeky Olše (Olza) jako hranice. Otázka Těšínského Slezska vážně narušila polsko-československé vztahy v celém průběhu meziválečného období. Podle prvního poválečného sčítání lidu v roce 1921 území české části Těšínského Slezska (Zaolzie) obývalo 68.034 Poláků (v roce 1910 - 123 923), 88 556 Čechů (v roce 1910 - 32 821) a 18 260 Němců (v roce 1910 - 22 312). Příčiny snížení počtu polského obyvatelstva bylo možné vidět u samotných státních orgánů, kde národnostně nevyhranění občané se spíše hlásili k české národnosti. Vliv na výsledky sčítání lidu měl

také fakt vystěhování se Poláků z tohoto regionu (kolem 15 000), změna kritérií pro hodnocení národnosti, jakož i nepoctivost sčítacích komisařů během sčítání lidu. Samozřejmě nelze zapomenout na ekonomickou diskriminaci těch občanů, kteří se nepřihlásili k české národnosti a další.

Po rozdělení Těšínského Slezska došlo k určité normalizaci vztahů mezi Polskem a Československem. Dne 23. dubna 1925 byla podepsána polsko-československá smlouva, která upravovala problematiku národních menšin. Ve třicátých letech, i přes existující rozdílnost polské a československé zahraniční politiky, vládl duch vzájemné spolupráce a tolerance. Situace se dramaticky změnila v lednu 1934, kdy došlo k podepsání polsko-německého paktu o neútočení. Tehdejší polská vláda Józefa Becka zvolila protičeskoslovenský kurz, v němž záležitost Slezska měla velmi významnou pozici. Se znepokojením sledoval ústupky britské a francouzské diplomacie vůči nárokům Třetí říše, a z obavy před možností takovýchto ústupků také v polských záležitostech, použil problém Těšínského Slezska jako politického nástroje, a vystoupil s požadavkem, aby Polákům na území české části Těšínského Slezska (Zaolzie) byla zajištěna analogická práva jako ostatním menšinám v Československé republice, čímž si zajistil trvalou účast v rozvíjejících se událostech. Dne 30. září 1938, kdy československá vláda přijala mnichovský diktátu, který revidoval rozhodnutí Pařížské mírové konferenci 1919-1920 a přikazoval odevzdat Sudety Němcům, polský ministr zahraničních věcí Józef Beck nařídil vládě v Praze vrácení území, jež bylo obýváno polským obyvatelstvem v české části Těšínského Slezska (Zaolzie). Dne 1. října 1938 Češi přijali ultimátum, a odevzdali českou část Těšínského Slezska tzv. Záolší (Zaolzie) do polských rukou. Nakonec obsazené území bylo připojeno ke slezskému vojvodství a zahrnovalo okresy: Fryštát a Český Těšín, a obce Šenov, Vojkovice, Žermanice, Hrušov, Heřmanice, Michálkovice a Slezská Ostrava. Celkem se jednalo o 1 871 km² historického území Těšínského Slezska, které se tak stalo součástí polského státu, přičemž v rámci České republiky, zůstalo zbývajících 412 km². Navíc bylo k Záolší (Zaolzie) připojeno 44 km² slovenského území.

Druhá světová válka přinesla na Těšínském Slezsku zásadní změnu situace. Toto území se stalo součástí Třetí říše. Konec války způsobil další rozdělení Těšínského Slezska, ale konflikt nezmizel. V roce 1958 došlo ke konečnému podepsání polsko-československé hraniční smlouvy, která obnovila stav před 1. říjnem 1938. Nicméně v české části Těšínského Slezska (Zaolzie) nadále zůstala významná polská menšina, osudy které po mnoho let neodrážely vztahy mezi oběma zeměmi.

K zintenzivnění polsko-českých relací rozděleného regionu došlo teprve po roce 1989, kdy padly totalitní režimy v Polsku a Československu. První kroky v rámci obnovy velmi vzdálené, kdysi přirozené spolupráce zahájily místní samosprávné úřady Cieszyna a Českého Těšína. Významnou událostí, která je jedním ze základů česko-polské spolupráce, se staly komunální volby v Polsku a Československu v roce 1990. První oficiální návštěva starosty Cieszyna u starosty Českého Těšína otevřela zcela novou etapu ve vzájemných relacích mezi orgány dvou částí na půdě jednoho města. Po několik let, celá tíha spolupráce v regionu spočívala na bedrech obou měst. Ke změně došlo v roce 1993, kdy na polské i české straně byly vytvořeny regionální sdružení obecních samospráv, jejichž úkolem bylo vytvoření určitého seznamu problémů, které je třeba řešit. Až tehdy byla obracena pozornost na otázky hraničních přechodů, telekomunikací, a později na silniční komunikaci a cestovní ruch. Od počátku 90. let na polské i české straně začaly být pořádány společně iniciované kulturní akce, a některé z nich, jako je Svátek tří bratří nebo Divadelní festival bez hranic, se již staly symbolem spolupráce obou částí Cieszyna - Českého Těšína. Po mnoha letech izolace, došlo k vyvrcholení společného úsilí k obnovení „normálnosti“ v polsko-českém pohraničí, díky zřízení dne 22. dubna 1998 Euroregionu Těšínské Slezsko. V posledních několika letech pozitivní zkušenosti v oblasti polsko-české spolupráce, však neodstranily problémy, které mají své kořeny v minulosti.

Politické problémy polsko-české přeshraniční spolupráce v regionu Těšínského Slezska⁹

Když analyzujeme otázky týkající se přeshraniční spolupráce v regionu Těšínského Slezska, můžeme nalézt celou řadu problémů politické povahy, které ovlivňují v současné době vzájemné polsko-české vztahy.

První z nich je otázka zavedení dvojjazyčných názvů na území českých obcí. Podle českého zákona o obcích, dvojjazyčné názvy (česko-polské) mohou být zavedeny v obcích s minimální desetiprocentním podílem polské populace, ale jen pod podmínkou, že polské organizace samy o to požádají. Předmětnou žádost musí doporučit k realizaci Radě obce Komise pro národnostní menšiny. Praxe ukazuje, že zavedení dvojjazyčných názvů je v současné době v různých fázích realizace, v závislosti na dané lokalitě, které se týká. Například v Českém Těšíně v této oblasti nejsou žádné problémy, protože ihned po podání žádosti byla zahájena její realizace. Jiná situace se týká obcí Hnojník (Gnojnik) a Petrovice (Piotrowice), kde byly provedeny všechny nezbytné procedury, avšak Rada obce odmítla zavést dvojjazyčné názvy v souladu se zákonem o obcích, a sama umístila dvojjazyčný nápis na obecní knihovně. Bylo odmítnuto namontování vjezdové a výjezdové tabule z obce (značky obec a konec obce). Příkladem města, které v poslední době získalo označení nenakloněné právům polské menšiny na Záolší je Třinec (Trzyniec). Vyplývá to ze skutečnosti nesplnění jedné z podmínek pro zavedení dvojjazyčných názvů, týkajícího se podpory žádosti ze strany Komise. Rozhodnutí o podání žádosti komisi je přijímáno členy zastupitelstva Třince (Trzyniec), kteří do současné doby tak neučinili. Důvodem takového stavu je skutečnost, že na zasedáních zastupitelstva města pokaždé byla vyvolaná nepříznivá atmosféra v této věci, což souvisí s nedostatkem odrážejícím se v národnostním složení města v Komisi. Dále je třeba poznamenat, že český stát nevede žádnou informační kampaň ve věci zavádění dvojjazyčných názvů mezi obyvatelstvem.

⁹ M. Olszewski *The political problems of Polish-Czech cross-border co-operation in the Region Śląsk Cieszyński (Cieszyn Silesia)...*, s. 265-268.

Neuvádí veřejně, že se zavázala k realizaci evropských standardů. Také některá média vedou politiku nepřátelství vůči Polákům, a představují zavádění dvojjazyčných názvů jako šovinistické výmysly místních menšin. Velmi často také Poláci se sami vzdávají svých práv, a někdy se dokonce stydí, že jejich zástupci vůbec něco požadují.

Další příčinou politických problémů je často nedostatek objektivitu a zaujatost badatelů v prezentování česko-polské problematiky, kteří se snaží dokázat opodstatněnost nároků určité etnické skupiny, manipulují výsledky, a tím snižují jejich důvěryhodnost. Také někteří historici a novináři, kteří se zabývají otázkami Těšínského Slezska analyzují česko-polský konflikt odtržený od širších historických souvislostí. Nejčastější chybou těchto osob, které se zabývají událostmi na podzim roku 1938 (tzv. zaolziańska jesień), je popisování a analýza bez širšího historického kontextu, opomenutí česko-polského konfliktu v letech 1918-1920, který vedl k vytvoření „problému Záolší“ a také bez zohlednění pozdějších událostí. Tehdy již v důsledku ne diplomacie Trojdhody (Ententa), jak tomu bylo v roce 1920, ale v důsledku rozhodnutí učiněných v Moskvě, „problém Záolší“ byl definitivně uzavřen. Posledním příkladem problematiky česko-polských politických vztahů je publikace „Těšínsko - země Koruny české“ vydaná Muzeem Těšínska v Českém Těšíně, jejíž autory jsou historikové Slezské univerzity v Opavě - I. Korbelařová a R. Žáček, kteří mezi jinými píšou, že: (...) Těšínské Slezsko bylo původně zaměřeno především na české vlivy (...). Na tyto a dalších formulace použité v knize okamžitě reagovali někteří polští historici a politici, a upozorňovali, že prezentované teze jsou v rozporu s mnoha prameny, které se vyskytují nejen v polské literatuře, ale také české. Vydavatelé však zdůrazňují, že kniha je první moderní syntézou historie Těšínského Slezska. Existují však i jiné pohledy. Svůj názor na téma publikace uvedl mimo jiné Krzysztof Szelong - ředitel instituce Książnica Cieszyńska (Těšínská historická knihovna) v Cieszyně, a tvrdí, že (...), je jisté, že v situaci, kdy historici začínají sloužit politikům, prvním a základním důsledkem jejich volby se stává upuštění od hledání pravdy a usilování o objektivitu, a publikace vydaná Muzeem Těšínska je toho názorným příkladem (...). Václav Laštůvka – tajemník české strany Euroregionu Těšínsko, v komentáři na téma knihy upozornil na to, že českotěšínské muzeum, stejně jako Muzeum Těšínského Slezska v Těšíně (Muzeum Śląska

Cieszyńskiego w Cieszynie), reprezentují komunitu své země, své národní skupiny, to znamená v případě Českého Těšína – české populace. Čeští a polští historici, by měli však úzce spolupracovat, aby minulost nezatěžovala současné vztahy.

Velmi mnoho kontroverzí týkajících se vzájemných česko-polských vztahů způsobil také projev prezidenta Polské republiky Lecha Kaczyńskiego o „polském zaolzánském hříchu“, to znamená obsazení Záolší v roce 1938. Tento projev pronesl během oslav 70. výročí vypuknutí druhé světové války, které se konaly na Westerplatte. Byli ním překvapeni nejen Poláci, ale také Češi. Prezident Lech Kaczyński uznal totiž během oslav na Westerplatte, že okupace Záolší ze strany Polska v roce 1938 byla „hříchem“. My v Polsku jsme dokázali se k tomu hříchu přiznat a nehledat jeho ospravedlnění. – říkal (...) Narušení integrity Československa bylo chybou (...). Narušení integrity je zlem i dnes. Měli jsme možnost se o tom přesvědčit. Český velvyslanec Polské republiky ve Varšavě Jan Sechter s odkazem na tato slova řekl, že pro jeho krajany bylo prohlášení Lecha Kaczyńskiego velkým překvapením, protože ještě nikdo podobné gesto vůči Česku neučinil, v přítomnosti tolika zahraničních hostů. – Toto prohlášení představuje konečné řešení tohoto problému, znamená přidání tečky nad „i“. Do té doby přece část historiků považovala okupaci Záolší za druh pomsty za - podle jejich názoru – pro Polsko nespravedlivé zápisy Versaillské smlouvy - řekl český velvyslanec. Český diplomat připomněl, že u příležitosti 70. výročí rozdělení Československa prezident Kaczyński a Klaus byli na Záolší, které nazýváme Těšínskem. Řekli, že historické emoce nemohou zatěžovat naše vzájemné politické vztahy.

Předseda Kongresu Poláků v České republice Josef Szymeczek prohlášení prezidenta Lecha Kaczyńskiego komentoval zcela jinak a zdůraznil, že hříchem lze nazvat (...) hřích opomenutí - ale opomenutí pro politickou a morální podporu Poláků ze Záolší, a hovoří-li se o křivdách, které Poláci způsobili Československu, je třeba připomenout také křivdy a hříchy spáchané na Polácích českou stranou. A to je prvotní hřích, dědičný - v podobě vytyčení polsko-československé hranice na Těšínském Slezsku pomocí bajonetů (...).

Politické problémy ve vzájemné česko-polské spolupráci vznikají také na úrovni spolupráce polských organizací se sídlem v polské části Euroregionu Těšínské Slezsko a polských institucí na Záolší, využívajících finanční nástroje, které spravuje Euroregion. Jedná se především o možnost realizace společných projektů těchto institucí (polských na území Polské republiky s polskými na území České republiky), z Fondu s mikroprojektů Operačního programu přeshraniční spolupráce Česká republika - Polská republika. Nesouhlas s takovýmto typem aktivit vyjádřili někteří zástupci české strany Euroregionu, a tvrdí, že nebudou akceptovat „polsko-polské“ iniciativy. Ačkoli pokyny Fondu nebrání realizaci tohoto druhu činnosti, požadovali, aby vždy v přeshraničních projektech participovaly české organizace. Tato otázka byla předmětem bouřlivé diskuse zástupců obou stran Euroregionu. Shora uvedená situace pramení nejen z přímých historicko-politických podmínek na Těšínském Slezsku, ale má také své opodstatnění v stupni zralosti vedení přeshraniční spolupráce založené na euroregionálních strukturách nacházejících se v této části Evropy (včetně Polska a České republiky).

Těšínské Slezsko jako náboženské pohraničí¹⁰

V česko-polském pohraničí, v oblasti Těšínského Slezska, které tvoří jednotný kulturní region, a v současné době je rozděleno státní hranicí, spolužijí dvě hlavní náboženství: katolické a evangelické. Kromě početně dominantního náboženství, jakým je katolické náboženství, zde žije na obou stranách hranice skupina protestantů, většinou soustředěných v evangelicko-augsburské církvi na polské straně a Slezské církvi evangelické augsburského vyznání v České republice. Existence těchto dvou náboženství nevyčerpává bohatství náboženské struktury regionu: na polské straně hranice je registrováno více než 16 dalších církví a náboženských sdružení, a také několik

¹⁰ H. Rusek, A. Kasperek, J. Szymeczek, Z dziejów antagonizmu i pojednania polsko-czeskiego oraz katolicko-ewangelickiego na Śląsku Cieszyńskim [In:] red.: J. Kurczewski, A. Herman, Antagonizm i pojednanie w środowiskach wielokulturowych, Wyd. Słowo/Obraz terytoria, Gdańsk 2011, str. 128 - 132, 134 - 139.

náboženských komunit. Na české straně hranice, v českém Slezsku, je registrováno 12 církví, v převážné většině protestantských. Takovýto obraz náboženské rozmanitosti Těšínského Slezska se formoval desítky let, a zřetelné rozdělení na české a polské modely náboženského života vznikly po roce 1920. Od té doby obě části těšínské země se rozvíjí a jdou – také z náboženského pohledu – vlastní cestou.

Evangelíci na Těšínsku

Luteránství v Těšínském knížectví našlo stoupence ještě za Lutherova života. Skutečný rozvoj evangelické církve v této oblasti nastal po vyhlášení tolerančního patentu Josefem II. dne 13. října 1781 roku. Krátce po této události, vedle jediného existujícího v Cieszyně (Těšín) evangelického sboru na Těšínsku začaly vznikat nové, a v průběhu 19. století byly založeny další sbory. Tímto způsobem, těsně před pádem rakousko-uherské monarchie bylo na celém Těšínském Slezsku 18 evangelických sborů, které sdružovaly 96 tis. věřících, včetně 20 tis. Němců, 69 tis. Poláků a 7 tis. Čechů.

Evangelíci v československé části Těšínského Slezska se po roce 1920 ocitli v určité izolaci, což bylo způsobeno dvěma faktory. Za prvé, velká část těšínských evangelíků, kteří se ocitli na československé straně, uváděla polskou národnost. Za druhé na rozdíl od evangelíků v Čechách a na Moravě, kteří od roku 1918 jako základ vyznání víry přijali českou a bratrskou konfesi, těšíňští evangelíci byli a zůstali luterány, to znamená základy jejich víry byla augsburská konfese. To způsobilo, že evangelíci na Záolší vytvořili svou vlastní církev (Augsburská církev evangelická ve východním Slezsku v Československu, v roce 1950 přijala současný název: Slezská církev evangelická augsburského vyznání). Byl to malý kostel, a drtivá většina jeho věřících byli Poláci, a kněží byli výhradně Poláci. V průběhu celého meziválečného období polsko-augsburské sbory si střežily svou autonomii před česko-bratrskými vlivy. vzdaly se své nezávislosti teprve po politických událostech ze dne 7. listopadu 1938, po kterých byly připojeny k Evangelické církvi augsburského vyznání v Polsku.

Během války němečtí okupanti zacházeli s augsburskými sbory zvláštním způsobem. Evangeličtí kněží byli odstraněni a pronásledováni, a členy sboru se pokoušeli poněmčit. Mnoho polských evangelických kněží z obou stran Těšínského Slezska bylo vězněno v koncentračních táborech. Mnoho z nich zemřelo, a mnoho, aby si zachránilo život, přijalo tzv. Volkslistu; z tohoto důvodu byli po válce ze strany Čechů tyto osoby považovány jako nedůvěryhodné. To, k čemu docházelo ve Slezsku, bylo pro Čechy žijící v protektorátu obtížně pochopitelné. Českobratřští kněží opustili své kostely na Těšínsku již v období polské vlády v letech 1938-1939, a přestěhovali se do Čech nebo na Moravu, kde později, v době německé okupace, po složení slibu věrnosti Německé říši, mohli zůstat na svých místech.

Po válce právo na existenci Augsburské církve jako nezávislé církevní instituce bylo zpochybněno. Augsburské sbory v nových politických podmínkách musely bojovat o uznání své nezávislosti. Po únoru 1948 charakteristickým rysem státní politiky bylo pokrytectví. Na jedné straně režim deklaroval svobodu náboženského vyznání a toleroval činnost církví omezenou na minimum, na straně druhé – navrhoval a realizoval likvidaci řeholního života. Režim také bojoval proti projevům národního života, a snažil se budovat vztahy mezi národy na základě tzv. internacionalismu. Oficiálně se Češi a Poláci milovali, v praxi se rodiny z Polska a Československa nemohly někdy navštěvovat. Augsburská církev, do té doby čistě polská a luterská instituce, stála před dalším bojem o zachování své vlastní konfesní a národní identity. Po roce 1956 represe nahradil administrativní tlak. V době komunistické vlády Slezská církev evangelická augsburského vyznání byla transformována z polské církve na českou náboženskou instituci.

Po roce 1989 církve a náboženská sdružení v Československu znovu získaly možnost svobodného rozvoje. Nicméně čelily také mnoha výzvám, k nimž patřil také vysoký stupeň zesvětštění české společnosti nebo možnost rozšíření působnosti Slezské církve na území celé republiky. Nové výzvy pomáhají překonávat staré překážky v dialogu mezi polskými a českými evangelíky v České republice.

Slezsko-těšínské náboženské pohraničí

Polsko má v současné době s Českou republikou specifické pohraničí. Jedná se o pohraničí hluboce věřící, podle prohlášení víry. Česká republika je zemí, která patří k nejvíce zesvětštěným zemím v Evropě. Údaje z českého sčítání lidu z roku 2001 ukazují, že více než 58% občanů ČR (5 999 047), se označuje za ateisty nebo obecně nevěřící. Kontakt s vírou v Boha a náboženskými praktikami uvádí o něco více než 31% (3 257 895) - z toho 26,8% (2 709 953) jsou katolíci, 137 070 evangelíci z církve československé, 96 352 husité a 314 520 členové ostatních církví a náboženských společností. Více než jeden milion občanů českého státu neuvedlo své náboženství.

Náboženský život v českých zemích měl vždy jiný charakter, než v sousedních zemích - v Polsku nebo na Slovensku. Tento obraz se poněkud odlišně formoval v dávné minulosti, jinak od chvíle vzniku v roce 1920 polského a československého státu, po druhé světové válce, a dokonce i teď, po obdobných politických a sociálních změnách v celém regionu, a také po rozdělení Československa na Českou republiku a Slovenskou republiku. Tyto rozdíly se týkají všech aspektů a dimenzí náboženského života.

Situace - ale pouze v politické sféře – se změnila po roce 1989, po „sametové revoluci“. Tehdy zmizely vnější překážky, podmíněné politickými možnostmi státu, týkající se činnosti církví. Je však známo, že znovuoživení náboženského života v českých a slovenských zemích se setkalo s bariérou povědomí – dominující ateistické myšlení o světě velké části společnosti a to, že není nutné vyznávat jakékoli náboženství.

Katolicko-evangelické vztahy rozdělovaly obyvatele Těšínského Slezska dlouho před rozdělením státní hranicí. Lze tedy tvrdit, že také kolektivní paměť těchto skupin bude zahrnovat události z dávné minulosti, bude to vzpomínka na složité a často dramatické vztahy mezi těmito dvěma nejpočetnějšími vyznáními na Těšínsku. Vzpomínka na minulost, neustále aktualizována, a také rekonstruována, se zde zvláště zřetelně spojuje s prostorem, s památnými místy, jako jsou kostely, hřbitovy, kapličky, které mají spojitost s vyznačováním a zvýrazňováním hranic nejen mezi zástupci různých vyznání, ale také mezi těmito dvěma řády: sacrum a profanum. Prostor obce, kde žili a žijí společně katolíci a evangelíci, byl hluboce poznamenán rozdělením, stal se oblastí různorodou, vícevrstvou, specifickou arénou boje o památná místa (přebírání kostelů během reformace a protireformace).

Dotazníkové průzkumy¹¹ týkající se předmětné problematiky, které provedli v roce 2010 H. Rusek, A. Kasperek, J. Szymeczek mezi obyvateli města Cieszyna (Těšín) ukazují, že 70,6% tvoří katolíci, 20,1% evangelíci, 2,9% ostatní náboženství, 5,9% jsou bez vyznání, ateisté, agnostici. Pokud jde o samotné deklarace mládeže, u níž byl proveden průzkum, vykazují překrývání náboženských a národnostních vztahů. I když obě skupiny, u nichž byl proveden průzkum žijí na území České republiky, z důvodu struktury náboženství odrážejí rozdíly mezi polskou a českou částí Těšínského Slezska. Studenti z polských tříd se většinou označují za katolíky, je zde více věřících, kteří jsou členy Slezské církve evangelické augsburského vyznání a také mnohem méně prohlášení o tom, že nejsou členy církve, než v případě „české skupiny“. V případě zkoumané mládeže se jeví poměrně výrazný rozdíl vyznačený národnostním klíčem. Studenti z „polské skupiny“ zřídka vzpomínali o náboženských křivdách.

¹¹ Výzkum byl proveden u tří skupin: dospělých náhodně vybraných obyvatel Cieszyna (Těšín), mládeže studující v třetím ročníku gymnázií v Českém Těšíně (gymnázium s polským jazykem vyučovacím a polské třídy Obchodní akademie, jakož i gymnázia v Českém Těšíně na ulici Frýdecké a v Obchodní akademii), zástupci místního establishmentu a institucí místního života).

Mezi obyvateli Cieszyna (Těšín) 52% respondentů uvedlo, že v jejich rodině, která bydlí v Cieszyně (Těšín) a na Těšínském Slezsku (včetně české strany), jsou osoby jiného vyznání, než jaké uvádí respondenti, a téměř jedna pětina z nich prohlašuje, že tyto osoby tvoří polovinu jejich rodiny. Pokud jde o vztahy respondentů k smíšeným manželstvím, uvádí ve většině případů toleranci (72,1%). Při srovnání těchto odpovědí na stejnou otázku o postoj ke smíšeným manželstvím, pokud jde o národnost, lze ukázat větší toleranci vůči manželstvím, která nejsou nábožensky jednorodá. Věc vypadá jinak, když vezmeme v úvahu údaje mladých respondentů, dotazovaných na to, zda by akceptovali situaci, kdyby v budoucnosti jejich dítě chtělo spojit svůj život se zástupcem jiné víry nebo náboženství. Respondenty z „polské skupiny“ charakterizoval velmi viditelný odstup ve vztahu k takovýmto osobám (43,5% - by neakceptovalo takovýto vztah, 23,5% - by nemělo nic proti, více než jedna pětina respondentů uvedla, že je jim to lhostejné), v případě studentů z „české skupiny“ poměry se obrací (24,2% - by neakceptovalo takový vztah, 42% - by nemělo nic proti). Srovnáme-li odpovědi mládeže s vyjádřeným stupněm akceptace vztahů svých dětí se zástupci jiných národností, zřetelně se projevuje větší odstup vůči případnému vztahu dítěte s členem jiného náboženství.

Teze, že mapě sociálních odstupů zkoumané mládeže jsou silněji naznačeny odstupy náboženské než národnostní, potvrzuje vztah respondentů vůči zástupcům jiných církví nebo náboženských skupin. Mezi respondenty z obou zkoumaných skupin dominuje postoj odstupu (48,2% studentů polských tříd a 61,3% českých). Navzdory odstupu k jiným náboženstvím, samotní respondenti definovali sebe jako tolerantní osoby vůči lidem jiného vyznání a náboženství (82,4% respondentů z „polské skupiny“ a 75,8% z „české skupiny“ se považovalo za tolerantní osoby). Postoj tolerance se nemusí vzájemně vylučovat s pocíťovaným odstupem. Dominantní v myšlení mládeže na téma významu různých náboženství ve společnosti je přesvědčení o jejich antagonistickém a dělicím charakteru. Takto myslí většina respondentů (56,5% dotazovaných z „polské skupiny“ a 64,5% z „české skupiny“). Obě skupiny vidí úsilí stoupenců různých náboženství a víry, týkající se porozumění a pochopení.

Nejpokročilejším projevem těchto snah, z pohledu vztahů mezi různými křesťanskými směry, je ekumenické hnutí.

Analýza překážek přeshraniční spolupráce v rámci Euroregionu Těšínsko-Těšínského Slezska na příkladu institucí z Jastrzebie-Zdrój, Karviné a Havířova

Analýza přeshraniční spolupráce na hranicích polských ukazuje, že existuje několik různých druhů překážek tohoto typu spolupráce. Například, Stanislaw Ciok identifikuje nejdůležitější omezení spolupráce v západní hranice s Polskem, a rozdělil je do částí formální a právní, institucionální, infrastrukturní, finanční, ekonomické, sociální a environmentální.

Aby bylo možné analyzovat překážky přeshraniční spolupráce mezi institucemi tří zmíněných měst a navrženy možnosti, jak je překonat, byla zkoumána řada veřejných a nevládních organizací, které působí ve třech městech. Zástupci organizací zapojených do studie, představili mnoho překážek, o nichž si myslí, že jsou faktorem limitujícím spolupráce se zahraničními partnery.

Respondenti také naznačují, jak mají být učiněny kroky k překonání těchto omezení. Nejčastěji uváděné bariéry jsou překážky související s nedostatkem nebo omezeným množstvím financování organizací s chutí spolupracovat, což je hlavní příčinou jejich neschopnosti provést přeshraniční činnosti. Tento problém se týká především institucí nevládního sektoru, které často nemají odpovídající rozpočet, nezbytné pro realizaci projektů s partnerskými českých a polských. Situace v případě nevládních organizací je způsobena nedostatkem zálohových plateb pro implementaci projektů. Většina z dotazovaných institucí poukazuje na to, že bez pomoci obecních úřadů a partnerů euroregionů projekty předfinancovat nebude situace o mnoho jiná ani v novém programovém období (2014-2020).

Velmi často se lidé zaměstnaní v organizacích spolupracujících se zahraničními partnery odvolávají na neodpovídající kvalifikaci k provádění těchto činností, zároveň si stěžují na velké množství probíhajících „vlastních kmenových“ činností. Proto instituce silně zdůrazňují potřebu zvýšit způsobilost personálu zapojeného do přeshraniční spolupráce, aby byly připraveny k plnění svých povinností. Významnou roli může hrát i motivační tréninky zaměřené na zdůraznění významu "přeshraniční spolupráce." To vše by mělo být doprovázeno rozvojem společných plánů a činnosti partnerů.

Dalším problémem je příliš složitý postup získávání finančních zdrojů. Často si respondenti také stěžují na nadměrnou byrokracii vyplývající z nutnosti splnění obrovské množství formálních požadavků, odrazující soutěžit o grant. Zdá se, že v blízké budoucnosti nelze očekávat radikální změnu v tomto směru. Jedním z řešení může být větší podpora ze strany donátorů při přípravě žádosti a vypořádání projektu.

Mezi překážky spolupráce, organizace i seznam organizační a právní rozdíly mezi oběma zeměmi je rovněž vysoko problém vyplývající z odlišné administrativní struktury obou zemí. Problém je najít zahraničního partnera, který by mohl mít za následek společné aktivity. Jak zdůraznila většina respondentů, v prvním případě je receptem na překonání překážek organizace setkání, konference, semináře a školení pro předávání zkušeností v oblasti polské a české legislativy, na druhé straně pomoci institucí etablovaných v navazování kontaktů se zahraničními partnery.

K dalším bariérám patří špatné znalosti jazyka partnera, negativní stereotypy a vnímání některých jevů, které se vyskytují v příhraniční oblasti (např. rizika spojená se znečištěním ovzduší). Tyto překážky jsou spojeny s mentalitou, kulturními rozdíly, historickou minulostí. Chcete-li je minimalizovat, podle většiny institucí dojde ke zvýšení jazykových dovedností pracovníků spolupracujících přes hranice, využití tlumočnicků při realizaci projektů, stejně jako pořádání konferencí, seminářů a workshopů o otázkách interkulturního

managementu. Poslední z nastolených otázek je značná vzdálenost mezi spolupracujícími institucemi, které mohou přispět k nedostatku tvorby společných projektů.

Použité zdroje:

V práci bylo použito několika zdrojů následujících institucí a osob:

EuroInstitut Kehl/Štraburk – dostupné na www.transfrontier.eu

Sdružení rozvoje a regionální spolupráce Olza – zejména pak práce Marka Olszewského, teoretická část této studie v polském jazyce

Muzeum Těšínska

Olszewski, M., a kol. (2011): *Studie proveditelnosti EuroInstitutu PL-CZ (první etapa) - organizace mezinárodních workshopů*. Vydalo Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej „Olza” w Cieszynie, Cieszyn, s. 23.

Böhm, H. (2013): *Zhodnocení forem governance přeshraniční spolupráce v současné EU*. Dizertační práce, Ostravská univerzita v Ostravě, 177 s.